

International Refereed Journal / Uluslararası Hakemli Dergi

Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi Karaelmas Journal of Educational Sciences

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kebd>

Peer Bullying and Solutions According to Primary School Teachers

Celalettin DAKAL¹, Hasan Yücel ERTEM²

Received: 30 October 2024, Accepted: 17 June 2025

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the views of primary school teachers on peer bullying. It also seeks to explore the impact of peer bullying on the educational process and to offer suggestions for preventing peer bullying in schools. The study was conducted using the phenomenological design, one of the qualitative research methods. The research group consists of 10 teachers working at two schools with similar socioeconomic structures in the Ereğli district of Zonguldak. Data were collected through semi-structured interview techniques and face-to-face interviews. The data obtained from the interviews were recorded using an interview form and analyzed using content analysis. The findings were then coded and presented in table format. The teachers defined peer bullying as intentional verbal, physical, and psychological violence toward an individual, as well as repeated oppressive behaviors targeting weaker students. As the causes of peer bullying, teachers mentioned individual reasons such as students' psychological problems; familial reasons such as parental attitudes and neglectful behavior; and environmental factors such as television, internet, computer games, social media use, and inadequate physical conditions of the school. School-related reasons included the weakening of authority by teachers and administrators. To prevent peer bullying, it was recommended that value-based education be provided to students, and awareness training and meetings be held for parents, students, and teachers. Teachers also emphasized the importance of monitoring locations where bullying frequently occurs and making physical adjustments within schools. Directing students toward cultural activities and sports was also considered a preventive measure. It was suggested that activities such as seminars, conferences, and courses be organized to raise teachers' awareness and knowledge about peer bullying, and that elective courses be offered to education faculty students in teacher training programs, supported by content like educational drama.

Keywords: Peer Bullying, Verbal Bullying, Physical Bullying, Preventing Bullying, Preventing Bullying, Being A Victim

Ethical Committee Date / Number: Zonguldak Bülent Ecevit University Ethical Committee, 11 April 2023, Number: 294/810

EXTENDED ABSTRACT

Purpose and Significance

This study aims to examine peer bullying from the perspective of primary school teachers. The following questions were sought to be answered in line with this aim:

- 1.What do you think peer bullying is? Which behaviors do you consider as peer bullying?
- 2.How are students who are exposed to peer bullying affected by this situation?
- 3.According to your observations, where does peer bullying occur most frequently in your school?
- 4.What do you think are the reasons that influence and increase peer bullying behaviors in your school?

¹ Master Student, Ereğli Faculty of Education, Zonguldak Bülent Ecevit University cdakal67@gmail.com 0000-0001-6425-7778

² Assoc.Prof.Dr., Ereğli Faculty of Education, Zonguldak Bülent Ecevit University, hyertem@gmail.com 0000-0001-9058-641X

- 5.What kind of efforts are made to prevent peer bullying in your school?
- 6.What measures do you take in cases of peer bullying in your school?
- 7.What are your expectations from school administrators to prevent peer bullying in your school?
- 8.What measures should be taken to prevent peer bullying among students in our country?

Changing living conditions and family structures in the last century have also affected children. This study focuses on understanding children born and raised in nuclear families, with working parents, and who are familiar with digital games via computers, tablets, and mobile phones brought by the digital age. The views of primary school teachers were chosen as the study area in order to evaluate the problem of peer bullying among primary school students — the first step in formal education — and to generate solutions, insights, and suggestions from their perspective.

Methods

This research is a qualitative study that investigates peer bullying from the viewpoint of primary school teachers. The aim of qualitative research is to develop an understanding of how individuals interpret their experiences and to describe how they make sense of these experiences (Merriam, 2018). The study was conducted using the phenomenological design, one of the qualitative research approaches. Phenomenology is a method that focuses on analyzing lived experiences and aims to develop a general understanding through the examination of individual experiences related to a particular situation (Yıldırım & Şimşek, 2013). The phenomenological design was chosen for this study because it provides an opportunity to deeply understand participants' experiences and perspectives. The research focuses on teachers' views regarding the definition, prevention, and intervention of peer bullying, as well as their suggestions for solutions. The value of the participants' individual opinions is emphasized. The reason for selecting the phenomenological design is to explore the teachers' experiences and their reflections and suggestions based on these experiences.

Results

According to the findings of the study, teachers defined peer bullying as intentional and repeated physical, verbal, and psychological violence that students inflict on each other. They stated that bullying most commonly takes place in classrooms and on the playground. Students exposed to bullying reportedly inform a teacher or another adult about their experiences. Students who do not feel safe at school are more likely to dislike school, have irregular attendance, and show decreased academic performance. Teachers emphasized that not only prevention but also intervention in cases of peer bullying is important. When faced with bullying incidents, teachers stated that they speak with both the perpetrator and the victim, inform the parents, and refer students to the school guidance counselor. Teachers expressed that the increase in unconscious internet use, television, and computer games contributes to the rise of bullying behaviors in schools. They suggested that the Radio and Television Supreme Council (RTÜK) could provide solutions by monitoring programs that promote any kind of violence on TV and radio, and that cooperation with the Ministry of National Education (MoNE) could be beneficial. Teachers recommended that the school guidance and counseling services provide seminars on peer bullying awareness, anger management, and safe internet use for all stakeholders in the school. They also stated that increasing opportunities for students to participate in social, cultural, artistic, and sports activities outside of school would positively influence student behavior. It was advised that a peer bullying prevention and intervention program be developed and implemented in schools, involving all stakeholders and adapted to the specific conditions of each school. For primary schools with fewer than 300 students, it was recommended to appoint a full-time guidance counselor or assign one on specific days of the week. From an environmental perspective, teachers emphasized that schools should be transformed into life centers where students can participate in various activities and sports to minimize bullying and other negative behaviors.

İlkokul Öğretmenlerine Göre Akran Zorbalığı ve Çözüm Yolları

Celalettin DAKAL¹, Hasan Yücel ERTEM²

Başvuru Tarihi: 30 Ekim 2024, Kabul Tarihi: 17 Haziran 2025

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ilköğretim öğretmenlerinin akran zorbalığı hakkındaki görüşlerini incelemek. Akran zorbalığının eğitim sürecine etkisi ve okullarda akran zorbalığını önleme konusunda önerilerde bulunmaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseniyle yapılmıştır. Araştırma gurubu Zonguldak Ereğli ilçesinde görev yapan sosyo ekonomik yapısı benzer iki okuldan 10 öğretmenin akran zorbalığı konusundaki görüşlerini içermektedir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ve yüzyüze görüşmelerle elde edilmiştir. Görüşmelerde elde edilen veriler, görüşme formunda kayıt altına alınmış, içerik analizi yapılarak veriler çözümlenmiştir. Araştırma bulgularının analizi sonucu kodlanarak tablo haline getirilmiştir. Öğretmenler akran zorbalığını bir kişiye yönelik kasıtlı sözel, fiziksel, ve psikolojik şiddeti, zayıf öğrencilere yönelik tekrarlı baskıcı davranışlar olarak tanımlamıştır. Akran zorbalığının sebepleri olarak öğretmenler; bireysel sebeplerden öğrencinin psikolojik problemlerini, ailevi sebepler olarak anne baba tutumları, ailenin ilgisiz ve ihmalkar davranmasını belirtmişlerdir. Çevresel sebep olarak televizyon, internet, bilgisayar oyunları, sosyal medya kullanımı ve okulun fiziki şartlarının eksikliği ifade ederken, okuldan kaynaklanan sebepler ise öğretmen ve idarecinin oteritesinin zayıflatılmasını ifade etmişlerdir. Akran zorbalığını önlemek için toplantılar yaparak öğrencilere değerler eğitimi, veli, öğrenci ve öğretmenlere farkındalık eğitimi verilmesini önerilmiştir. Denetim çalışmaları olarak akran zorbalığı yapılan yerlerin denetlenmesi ve okulda çocukların oyun ve etkinlik alanlarının fiziksel olarak çocuklara göre düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlerin akran zorbalığı ile ilgili farkındalık seviyelerini yükseltecek, bilgisini artıracak seminer, konferans, kurs vb. faaliyetlere yer verilmelidir. Ayrıca öğretmenlik programı öğrencilerine akran zorbalığı seçmeli dersler olarak verilmesi, zorbalığın eğitsel drama vb. içeriklerle anlatılarak desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akran Zorbalığı, Sözel Zorbalık, Fiziksel Zorbalık, Psikolojik zorbalık, Zorbalığı Önleme, Kurban

Etik Kurul İzni Tarih / Sayı: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Etik Komisyonu, 11 Nisan 2023, No:294/810.

1. Giriş

Eğitimin toplu olarak yapıldığı yer okuldur. Eğitim öğretimin için okulların güvenli ortamlar olması beklenmektedir. Bu güvenli ortam bozulmaya başladığında çok ciddi problemleri beraberinde getirir. Zorba davranışlar öğrencilerin akranlarına saldırgan davranışlar sergilemesi, küfürlü konuşma, cinsellik içeren sözler söyleme, başkalarını rahatsız edecek disiplinsiz davranışlar, kavga etme, öğretmenlere saygısızca davranma, öğrencilerin ya da okulun eşyalarına zarar verme, zorla para alma, tokat atma ve alay etme olarak sıralanabilir (Kapıcı, 2004; Sezgin, 2018). Bu durum güvenli okul ortamının bozulmasının en önemli sebebidir.

Okul ortamlarında akran zorbalığı; öğrenciler, öğretmenler, okul yöneticiler ve veliler olmak üzere toplumun tüm kesimlerini yakından ilgilendirmektedir. Okul birçok öğrencinin evlerinden sonra zamanlarının büyük bir kısmını geçirdikleri ve kendilerini güvende hissetmeleri gereken yerlerden biridir. Ancak bazen bazı öğrenciler için bu durum sürdürülememekte ve kendilerini güvende görmedikleri bir yere dönüşmektedir. Maslow'un (1970) ihtiyaçlar hiyerarşisine göre bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için fizyolojik ihtiyaçlarından sonra güvenlik ihtiyacı en önemli ihtiyaçtır. Kendini güvende hissetmeyen öğrencinin okuluyla sağlıklı bağ kurması, aidiyet duygusu oluşması, güvenli eğitim ortamı olması zordur.

Akran zorbalığında; zorba, kişilere zarar vermek ve onlara acı çektirmek haz alan, akranlarından daha güçsüz olan öğrencilere kaba ve sert davranan kişilerdir. Kurban, kendini savunma ve ifade etmekte zorlanan, sessiz, itaatkâr, gücünün farkında olmayan veya gücünü kullanamayan kişidir. Kurbanların arkadaş sayısı azdır ve yalnızdır (Olweus, 1993 s.32). Zorbalığı görmezden gelen, zorba bana da bulaşmasın diye sessiz kalan veya destekleyen kişiler izleyiciler olarak nitelendirilmektedir (İrfaner, 2009 s.89).Yapılan araştırmalar, birçok kurban ve zorbanın, devam eden olumsuz etkileşimler tecrübeler sonucunda depresyon ve intihar düşünceleri ile karşı karşıya gelmektedir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi cdakal67@gmail.com 0000-0001-6425-7778

² Doç.Dr., Ereğli Eğitim Fakültesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi hyertem@gmail.com 0000-0001-9058-641X

Akran zorbalığı nedeniyle bazı öğrenciler kendilerini değersiz ve güvensiz bir ortamda hissetmektedir. Kabiliyet ve yeteneklerini ortaya koyamamaktadır. Bu durum öğrencilerin akademik başarı düzeylerini düşürmektedir (Uludağlı & Uçanok, 2005, s.89). Düşük akademik başarı, okul devamsızlığı ve okul bırakmada artış ile zorbalık davranışları arasında ilişkiler bulunmaktadır. Zorbalığın daha yaygın ve sık gözlemlendiği okullarda 2015 yılında gerçekleştirilen PISA sınavlarında fen bilimleri doğru cevap ortalamasında %47'lik bir düşüş olmuştur. Bu tür okullarda öğrenci öğretmen ilişkileri güçlü değildir ve olumsuz bir okul iklimi vardır. Rapora göre kurban öğrencilerin devamsızlık yapmaları diğer öğrencilere göre üç veya dört kat daha fazladır (OECD, 2017). Söz konusu araştırmalar düşünüldüğünde, akran zorbalığının farklı bağlamlarda, çeşitli değişkenler açısından ele alınması önem kazanmaktadır.

Amerika'da 6 ve 10.sınıfa kadar 1,6 milyon öğrenci haftada bir kez zorbalığa maruz kalmaktadır. Zorbalık konusunda Norveç'te üç öğrencinin intihar etmesiyle ilk çalışmaları başlatan İsveç Bergen Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Dan Olweus'tur (Rigby, 2017, s.175). Roland ve Olweus araştırmalarında zorbalığın öğrenciler üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koymuşlardır. Bahsedilen olumsuz hareketlere; itmek, tekme atmak, çimdiklemek, aşağılamak, alay etmek, görmezden gelmek, oyuna almamak örnek olarak gösterilebilir (Olweus,1993, s.76). Yurtdışında yapılan araştırmalarda zorbalık ve mağdurların diğer öğrencilere göre daha çok depresyona girme riski taşıdıkları tespit edilmiştir (Kaltiala Heino & Fröjd, 2011, s.37).

Alanyazın incelendiğinde Akran zorbalığıyla ilgili yapılmış çalışmalar, zorbalığın farklı şekillerde birçok ülkede görüldüğüne işaret etmektedir. Türkiye'de 4. sınıf öğrencilerinin % 9'unun ve 8. sınıf öğrencilerinin % 4'ünün her hafta akran zorbalığı deneyimlediklerini belirtmiştir. 2001-2002 yılları arasında 35 ülkeyi kapsayan WHO destekli araştırmaya göre zorba ve kurban oranı %11 olarak rapor edilmiştir. Ankara 1. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi 2007- 2010 yılları arası kayıtlarında yaklaşık 188 çocuğun akran zorbalığı suçlusu olarak yer aldığı görülmektedir

Akran zorbalığı konusunda genel olarak okulöncesi ve lise öğrencileri üzerinde çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Uysal ve Dinçer, 2012 s.472). İlkokul öğrencilerinin ne tür akran zorbalıklarına maruz kaldıkları ve bu zorbalıklar karşısında nasıl tepki verdikleri, sınıf öğretmenlerinin bu davranışlarla başa çıkma konusunda ne gibi stratejiler geliştirdiklerine dair görüşlerini içeren çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu araştırma ilkökul öğretmenlerinin gözünden ilkökullarda akran zorbalığının ne durumda olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. İlkokulda yaşanan akran zorbalığı hakkında, yaşadıkları sorunlar, durum tesbitleri, deneyimleri ve çözüm yollarına yer verilmiştir İlkokul öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışmanın hem öğretim ortamının iyileştirilmesi hem de zorbalığa uğrayan ve zorbalık uygulayan çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi açısından eğitimcilere yol göstereceği düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada, ilkökulda çalışan öğretmenlerin bakış açılarıyla akran zorbalığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda cevap aranan sorular aşağıda sıralanmıştır.

- 1)Sizce akran zorbalığı nedir? Hangi davranışları akran zorbalığı değerlendiriyor sunuz?
- 2)Akran zorbalığı davranışına maruz kalan öğrencileriniz bu durumdan nasıl etkileniyor?
- 3)Gözlemlerinize göre okulunuzda akran zorbalığı en çok nerelerde gerçekleşiyor?
- 4)Sizce okulunuzda yaşanan akran zorbalığı davranışlarını etkileyen ve arttıran nedenler nelerdir?
- 5)Okulunuzda akran zorbalığını önlemek için hangi çalışmalar yapılıyor? Sizce akran zorbalığı nedir?
- 6)Okulunuzda yaşanan herhangi bir akran zorbalığı olayında hangi tedbirleri alıyorsunuz?
- 7)Okulunuzda yaşanan akran zorbalığını önlemek için okul yöneticilerinizden beklentileriniz nelerdir?
- 8)Sizce ülkemizde öğrenciler arasında yaşanan akran zorbalığını önlemek hangi önlemler alınmalıdır?

Son yüzyılda değişen yaşam koşulları ve aile yapısı çocukları da etkilemiştir. Çekirdek ailede doğup büyümüş, anne babanın her ikisinin çalıştığı, dijital çağın getirdiği bilgisayar, tablet, cep telefonu yoluyla dijital oyunlarla büyüyen çocukları daha yakından tanımak, örgün eğitimin ilk basamağı olan ilkökul öğrencileri arasındaki akran zorbalığı problemini öğretmenlerin bakış açılarıyla değerlendirmek, çözüm üretmek, önerilerde bulunmak amacıyla ilkökul öğretmenlerinin deneyimleri çalışma alanı seçilmiştir.

2. Yöntem

Bu araştırma ilköğretmenlerinin bakış açısıyla akran zorbalığı konusunda nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmanın amacı, bireylerin yaşantılarını nasıl anlamlandırdıklarıyla ilgili bir anlayış geliştirmek ve bu sürecin ana hatlarını çizerek bireylerin deneyimlerini nasıl yorumladıklarını tarif etmektir (Merriam, 2018). Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgubilim) deseni ile gerçekleştirilmiştir. Yaşantıları analiz etmeye odaklanan bir yöntem olan fenomenoloji, yaşanan durum ile ilgili kişisel deneyimlerin incelenmesiyle genel bir anlayış ortaya konulmasını amaçlar (Yıldırım ve Şimşek 2013). Fenomenoloji deseni bireylerin kendi tecrübelerini anlamak ve bu tecrübelerden ortaya çıkarmak için kullanılan nitel araştırma yöntemidir. Fenomenoloji deseni katılımcıların tecrübelerini ve bakış açılarını derinlemesine anlama fırsatı vermiştir. Bu çalışmada akran zorbalığını tanımlama, önleme, müdahale etme ve zorbalığa çözüm önerileri getirme konusunda öğretmen görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya katılanların kendi görüşlerinin değeri vurgulanmıştır. Bu çalışmada fenomenoloji desenin seçilmesinin nedeni akran zorbalığını öğretmenlerin deneyimlerini ve bu deneyimlere dayalı düşünce ve önerilerini incelemektir.

2.1. Etik Kurul İzni

Bu çalışma Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Komisyonun 11.04.2023 ve 294810 sayılı Etik Kurulu Kararı izniyle yapılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Zonguldak ili Ereğli ilçesindeki bulunan iki ilköğretim okulunda çalışan 10 öğretmenden oluşmaktadır. Öğretmenler okul iklimini yansıtmaları için okulda en az iki dönem çalışanlardan seçilmiştir. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Ölçüt örneklemedeki, önceden belirlenmiş bir dizi ölçüt karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Baltacı, 2018, s.236).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1 Öğretmenlerin Demografik Bilgileri

Kod	Cinsiyet	Branş	Yaş	Kıdem Yılı	EğitimDüzeyi
Ö1	K	Sınıf Öğretmeni	40-50	20-25	Lisans
Ö2	K	Sınıf Öğretmeni	30-40	10-15	Lisans
Ö3	K	Sınıf Öğretmeni	40-50	20-25	Lisans
Ö4	K	Sınıf Öğretmeni.	30-40	10-15	Lisans
Ö5	K	Sınıf Öğretmeni	40-50	15-20	Lisans
Ö6	E	DKAB Öğretmen	30-40	10-15	YüksekLisans
Ö7	E	Sınıf Öğretmeni	50-60	25-30	Lisans
Ö8	E	Sınıf Öğretmeni	50-60	25-30	Lisans
Ö9	E	İngilizce Öğret.	30-40	1-5	Lisans
Ö10	E	Sınıf Öğretmeni	50-60	25-30	Lisans

Tablo 1’de verilen katılımcılar incelendiğinde, branşları bakımından 8 Sınıf, 1 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 1 İngilizce öğretmeni çalışmada yer almıştır. Katılımcıların yaşları 30 ile 60, kıdem yılları ise 5 ile 30, eğitim durumlarına göre, 9 lisans ve 1 yüksek lisans mezunudur.

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada öğretmenlerin ilköğretim okullarında yaşanan akran zorbalığını tanımlama, önlemeye ve müdahale etmeye yönelik görüşlerini elde etmek için 5 adet demografik ve 8 adet konuyla ilgili açık uçlu sorularla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme sorularını oluşturmak için ilgili alanyazın taranarak sorular tesbit edilmiştir. Görüşmenin birinci bölümünde kişisel bilgiler, ikinci bölümünde ise konuyla ilgili sorular görüşme formunda bulunmaktadır.

Veriler öğretmenlerle yüz yüze yapılan yarı yapılandırılmış sorularla görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Görüşme formu hazırlanırken literatür incelenmiş açık uçlu sorular hazırlanarak araştırmaya esneklik sağlayan bir yöntem olan yarı yapılandırılmış görüşme uygulanmıştır (Karasar, 2012, s.136). Katılımcıların sorulara cevapları gönüllülük esasına dayalı yazılarak not edilmiş, sonrak kendisine okunarak teyit edilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veriler nitel araştırma tekniklerinden görüşme tekniğiyle elde edilmiştir. Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı önceden hazırladığı konuya bağlı kalarak, soruları sorar ve bu sorularla ilgili ayrıntılı bilgi elde etme amacıyla ek sorular sorma esnekliğine sahiptir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s.88).

Görüşmeler okul idaresinden ve öğretmenden izin alınmış planlanmış, öğretmenlerin uygun vakitlerinde randevu oluşturulmuş ve ders saatleri dışında mesai saatlerinde öğretmenlerin okullarında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı öğretmenlere açıkça ifade edilmiştir. Öğretmenlerin kendi isimlerinin hiçbir şekilde paylaşılmayacağı, verilerin bilimsel amaçlar için kullanılacağı bilgisi verilmiştir. Görüşmeler sırasında veri kayıplarını önlemek için öğretmenlerden izin alınarak ses kayıt cihazına alınmıştır. Görüşmede öğretmenlerin kendilerini rahat ifade etme ve görüşlerini samimi bir ortamda sağlanmasına özen gösterilmiştir. Görüşmeler her öğretmen için 30 dakika civarında sürede yapılmıştır.

Yapılan araştırma sonucu veriler, içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. İçerik analiz elde edilen verileri yorumlayarak kavramlara ve kavramlar arası ilişkilere ulaşmak hedeflenmiştir. Görüşme sonucunda veriler yazıya aktarılarak ve yapılan çalışma sonucunda önemli görülen cümle ve kavramlardan kodlar elde edilmiştir. Katılımcıların görüşmede her soruya verdikleri cevapları farklı sayfalara taşınmıştır. Her katılımcının aynı soruya verdiği cevaplar birleştirilmiştir. Toplanan bilgiler düzenlenmiş ve ana tema ve kodlamalar yolu ile analiz edilmiştir. Veriler arasındaki bağlantıların incelenmesi, belirli sonuçları ortaya çıkarmış ve bu sonuçlar daha sonra hazırlanan temalara uygun olarak düzenlenmiş ve yorumlanmıştır. Görüşme yapılan öğretmenlerin kimliklerini gizli tutmak amacıyla (Ö1, Ö2...) kodlarıyla belirtilmiştir. Bu kodlama her öğretmen ifadelerinin anonim kalmasını sağlarken, analiz sürecinde katılımcıların görüşlerinin sistematik bir şekilde sunulmasına olanak tanımaktadır.

2.5. Araştırmanın İnanırcılığı, Aktarılabirliği, Bağımsızlığı ve Doğrulanabilirliği

Lincoln ve Guba (1982) nitel araştırmalarda geçerlik-güvenilirlikten ziyade inandırıcılık olması gerektiğine dikkat çekmiş; inandırıcılık için ölçütleri inanılrlık, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik ve aktarılabirlik olmak üzere dört ana başlık altında toplamıştır. Nitel güç analizi ise yeterli örnekleme konunun etkili bir şekilde ortaya konmasını gösterir. Sonuçların inandırıcılığı bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilir. Nitel araştırmacıların çalışmalarının inandırıcılığını göstermek için gereken önlemleri alması ve araştırma sürecini ve verileri açık ve ayrıntılı bir biçimde tanımlaması, yeterli büyüklükte örneklem seçimi yapması önemlidir. Bu derlemenin araştırmacıların karar verme süreçlerini ve diğer araştırmacıların nitel çalışmayı değerlendirmelerini kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Araştırmada sonuçların inandırıcılığı bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilir (Başkale, 2016, s.23). Araştırmanın geçerlilik ve inandırıcılığı bağlamında; çalışmanın tamamı ve elde edilen veriler, uygun zaman diliminde karşılıklı görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. İnanırcılık boyutunda bulgular araştırmaya katılan bireylerle paylaşılmış, görüşme esnasında belirttikleri konular ile ne kadar örtüştüğü hususunda katılımcı teyidi alınmıştır. Araştırmanın geçerlilik ve inandırıcılığı bağlamında; çalışmanın tamamı ve elde edilen veriler alanında görev yapan bir akademisyen tarafından uzman incelemesine tabi tutulmuştur. Aktarılabirlik bakımından geçerliliğin sağlanması adına bulgular bölümünde katılımcı ifadelerinin doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Nitel çalışmalarda katılımcıların görüşlerinin aynen yazıya aktarılması için ses kayıtların alınması güvenilirliği artırmaktadır (Büyüköztürk vd., 2012). Bu bağlamda araştırmanın güvenilirliği adına; görüşmeler kayıt altına alınmış, teyit amacıyla tekrar gözden geçirilmiştir.

Görüşme verileri her iki yazar tarafından birbirinden bağımsız şekilde kodlanmak suretiyle içerik oluşturulmuştur. Daha sonra görüş birliği ve görüş ayrılığı olan kodlar tespit edilmiş, uyum oranı ortaya konulmuştur. Uyum oranının tespiti için Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülünden (Güvenirlik

Formülü: Görüş Birliği/ (Görüş Birliği+ Görüş Ayrılığı)x100) yararlanılmıştır. Buna göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin % 80'in üzerinde olması gerektiği dile getirilmektedir (Miles ve Huberman, 1994; akt. Baltacı, 2017). Hesaplamalar sonucunda %85'e yakın bir oran belirlenmiştir. Bunun sonucunda araştırmacıların içerik analizinin büyük ölçüde örtüştüğü, araştırmanın güvenilirliğe sahip olduğu anlaşılmıştır.

Bilimsel araştırmalarda ulaşılan sonuçların inandırıcı olması, çalışmanın güvenilirliği açısından temel bir ölçüt olarak görülmektedir (Başkale, 2016). Bu doğrultuda, araştırmanın geçerlilik ve inandırıcılığını desteklemek amacıyla hem çalışma süreci hem de elde edilen veriler, Eğitim Bilimleri alanında uzman bir akademisyen tarafından değerlendirilmiştir. Katılımcılara, araştırma bulgularıyla ilgi geri bildirim sağlanmış; paylaştıkları ifadelerle örtüşme yönünden onay alınmıştır. Aktarılabilirlik açısından geçerliliğin sağlanması adına, bulgular bölümünde katılımcı ifadelerine doğrudan alıntılarla yer verilmiştir. Katılımcıların düşüncelerinin doğru şekilde yansıtılması için görüşmeler sesli olarak kaydedilmesi önemlidir (Büyükoztürk vd., 2012). Görüşme kayıtlarının bir kısmı dijital ortamda alınmış, gerektiğinde tekrar incelenmek üzere arşivlenmiştir. Bu uygulamayla araştırmanın güvenilirliğine katkı sağlanmıştır.

3. Bulgular

Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilerek bulgulara göre alt problem için ayrı ayrı bulgular oluşturularak yorumlanmıştır. Veri analiziyle ortaya çıkan kodlar, temalar ve alt temalar olarak değerlendirilmiştir. Kodlardan ortaya çıkan temalar ve alt temalardan ilkökul öğretmenleri gözüyle akran zorbalığının tanımı, zorbalığa maruz kalan öğrencinin durumu, akran zorbalığının gerçekleştiği yerler, zorbalığı etkileyen ve artıran sebepler, zorbalığı önlemek için yapılan çalışmalar, zorbalık olayı anında alınan tedbirler, zorbalık olayında okul idaresinin tutumları, akran zorbalığını ülkemizde önlemek için alınması gereken önlemler şeklinde sekiz tema altında yapılandırılmıştır.

3.1. Akran Zorbalığının Anlamına İlişkin Bulgular

Bu bölümde katılımcıların sorulara verdiği yanıtlar açıklanmıştır. Tablo 2'de öğretmenlerin akran zorbalığı tanımlarına yer verilmiştir. Öğretmenlerin akran zorbalığı görüşleri incelendiğinde; akran zorbalığının anlamı temasında, kişiye yönelik kasıtlı sözel, fiziksel ve psikolojik şiddet (f=5), bir kişiye yönelik tekrarlı yapılan şiddet (f=3), güçlü öğrencinin zayıf öğrenciye baskı kurması (f=2), okulda/ sınıfta egemen olmak için yapılan baskıcı davranışlar (f=1), grubun veya kişinin karşısındaki grup veya kişiye baskı uygulaması başlıklarında toplanmıştır.

Öğretmenlerin Akran Zorbalığı Tanımı Konusundaki Görüşleri

Alt Tema	Kod	(f)	Katılımcılar
Akran Zorbalığının Anlamı	Kişiye yönelik kasıtlı sözel, fiziksel, psikolojik şiddet	5	Ö1, Ö3, Ö5, Ö7, Ö6,
	Bir kişiye yönelik tekrarlı yapılan şiddet	3	Ö2, Ö10, Ö9,
	Güçlü öğrencinin zayıf öğrenciye baskı kurması	2	Ö4, Ö9,
	Okulda / Sınıfta egemen olmak için yapılan baskıcı davranışlar	1	Ö8
	Grubun veya Kişinin karşısındaki grubu veya kişiye baskı uygulaması	1	Ö5

Kaynak: Tablo yazar tarafından öğretmen görüşlerine göre oluşturulmuştur.

3.1.1. Kişiye yönelik kasıtlı sözel, fiziksel ve psikolojik şiddet konusunda bazı öğretmen görüşleri şunlardır.

“Bir öğrencinin başka bir öğrenci ya da öğrenci grubu tarafından sürkli bir şekilde fiziksel sözel, sosyal ya da siber olarak saldırgan, huzursuz edici, zarar verici davranışlara maruz kalmasıdır.” (Ö1).

“Bir akranın diğerine yaptığı davranış yapılanın hoşuna gitmiyor ise o davranış akran zorbalığıdır.” (Ö2)

“Akran zorbalığı bir öğrencinin yaşıtı olan başka bir öğrenciye tek veya grup halinde bilerek isteyerek yaptığı her türlü fiziksel (vurma, dokunma), sözel (küfür etmek, tükürme, , psikolojik (küçümseme, dışlama, alay etme) şeklinde tanımlanabilir.” (Ö3).

3.1.2. Bir kişiye yönelik tekrarlı yapılan şiddet konusunda bazı öğretmen görüşleri şunlardır.

“Akran zorbalığı bir öğrencinin akran yaşındaki bir veya birçok öğrenciye sürekli olarak yaptığı fizik gücünü kullanarak veya fiziksel özellikleriyle alay ederek vurma aynı kişinin kişisel eşyalarına zarar vererek, saldırganlık göstermesi, huzursuz etmek gibi davranışlar gösterme durumudur.” (Ö6)

3.1.3. Güçlü öğrencinin zayıf öğrenciye baskı kurması konusunda bazı öğretmen görüşleri şunlardır.

“Güçlü öğrencinin güçsüz öğrenciye zarar vermesi, baskı yapması özellikle psikolojik olarak yaptığı baskıya akran zorbalığıdır.” (Ö8)

“Öğrencilerin okul zamanlarında aradaki güç eşitsizliğinden yararlanarak arkadaşlarına uyguladığı her türlü olumsuz fiziksel ve psikolojik şiddete akran zorbalığı denir.” (Ö4).

3.1.4. Okulda/sınıfta egemenlik için yapılan baskıcı davranış konusunda öğretmen görüşü şudur.

“Dışa vurulmamış birtakım dürtüleri yaşıtıları üzerinde şiddete eğilimli olarak yerine getirme isteğidir. Aileden gelen aşağılanmışlık depresyon, sözlü hakaret, sonra şeklinde görüntüsüdür.” (Ö9)

3.1.5. Grubun/kişinin karşısındaki grup veya kişiye baskı kurma konusunda öğretmen görüşü şudur.

“Bir grup öğrencinin bir tek kişiye yaptığı fiziksel ve psikolojik baskıya akran zorbalığı denir.” (Ö5)

3.2. Akran Zorbalığı gören öğrenci davranışları hakkında öğretmen görüşleri

Öğretmenlerin bakış açısıyla akran zorbalığıyla karşılaşan öğrenciye etkileri, kısa süreli ve uzun süreli olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Akran zorbalığı gören öğrenciler tepkilerini kısa süreli etkiler; bu durumu çevresindeki bir büyüğüne (öğretmen, anne-baba) açıklama (f=4), okuldan soğuma ve devamsızlık yapma (f=4), davranışı görülmüştür. Uzun süreli etkiler olarak, öğrencide içine kapanıklık ve sessizlik (f=7), akademik başarıda düşme (f=3), kendinden güçsüz birine zorbalık yapma (f=1), davranışını gösterdiğini belirtmişler (Tablo 3).

Tablo 3. Akran Zorbalığıyla Karşılaşan Öğrencinin Tepkisi Hakkında Öğretmen Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kodlar	(f)	Katılımcılar
Akran Zorbalığıyla karşılaşan Öğrencilerin Tepkisi	Kısa Süreli Etkiler	Durumu bir büyüğüne açıklama	4	Ö2,Ö4,Ö5, Ö10
		Okuldan soğuma ve devamsızlık yapma	4	Ö1,Ö4,Ö5,Ö6,
	Uzun Süreli Etkiler	İçine kapanıklık ve sessizlik	7	Ö1,Ö3,Ö4,Ö5, Ö6,Ö9,Ö7,Ö10,
		Akademik başarıda düşme	3	Ö5, Ö9,
		Kendinden güçsüz birine zorbalık yapma	1	Ö2, Ö4

Kaynak: Tablo yazar tarafından öğretmen görüşlerine göre oluşturulmuştur.

Kısa Süreli Etkiler; Bu temada öğretmenlerden bazılarının görüşleri şunlardır.

3.2.1. Durumu bir büyüğüne açıklama konusunda bazı öğretmen görüşleri şunlardır.

“Öğrenci sınıf öğretmenini sevip öğrenci öğretmen arasında samimi bir iletişim varsa öğrenci akran zorbalığını öğretmeniyle paylaşıyor.” (Ö5)

“Aile desteği gören öğrenci akran zorbalığı yaşadığında ailesine ve sınıf öğretmenine anlatıyor.” (Ö4)

3.2.2. Okuldan soğuma ve devamsızlık yapma konusunda bazı öğretmen görüşleri şunlardır.

“Akran zorbalığına uğrayan öğrencilerimiz sınıfta zorbalıya aynı ortamda bulunmamak için derslere geç giriyorlar veya okula gelmek istemiyorlar.” (Ö1)

“Okulda akran zorbalığına gören bazı öğrencilerimiz okulu sevmiyor, okula gelmek istemediğini, okuldan ayrılmak istediğini, söylüyor.” (Ö8)

Uzun Süreli Etkiler; Bu temada öğretmenlerden bazılarının görüşleri şunlardır.

3.2.3. İçine kapanıklık ve sessizlik konusunda bazı öğretmen görüşleri şunlardır.

“Okulda akran zorbalığıyla karşılaşan öğrenciler ders aralarında, öğle arası, beslenme ve yemek aralarındaki süreleri yalnız geçirdiği, sınıfta da yalnızlığa terk edilmektedir.” (Ö4)

“Öğrenciler akran zorbalığı başlangıçta çocuktur yapar, sonra birbirine uyum sağlar mantığıyla görmezden geliniyor, sessiz kalıyor ve izleniyor.” (Ö3)

“Akran zorbalığıyla öğrenciler içlerine kapanıyorlar, davranışın tekrarlamasından korktukları için hiç tepki vermeden sessiz kalıyorlar.” (Ö6)

3.2.4. Akademik başarıda düşme hakkında öğretmen görüşleri şunlardır.

“ Akran zorbalığını direk veya doğrudan yaşayan öğrenci derslere olan ilgisi azalıyor. Dikkatini toplayamıyor. Bu sebeple de derslerinde başarısız oluyor.(akademik yönden)” (Ö10)

3.2.5. Kendinden güçsüz birine zorbalık yapma hakkında öğretmen görüşleri şunlardır.

“Akran zorbalığından mağdur olan bazı öğrenciler fırsatını bulduğunda kendinde zayıf ve güçsüz birine aynı zorbalığı uyguluyorlar.” (Ö3)

3.3. Akran Zorbalığının Gerçekleştiği Yerlere İlişkin Veriler

Öğretmenler zorbalığının gerçekleştiği yerleri teneffüslerde sınıfta (f=8), bahçede (f=4), koridorda, kantin ve merdivenlerde (f=5), tuvaletlerde (f=4), olarak görüşlerini açıklamıştır. Öğretmenlerin zorbalık yapılan yerlerle ilgili düşünceleri tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Akran Zorbalığının Yapıldığı Yerlerle İlgili Öğretmen Görüşleri

Tema	Kodlar	(f)	Katılımcılar
Zorbalığın Yapıldığı Yerler	Sınıf	8	Ö1,Ö3,Ö4,Ö5,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10
	Bahçe	4	Ö2,Ö4,Ö7,Ö10
	Koridor, Kantin ve Merdivenler	5	Ö1,Ö2,Ö3,Ö5,Ö7
	WC’ ler	4	Ö1,Ö3,Ö4,Ö5,

Kaynak: Tablo yazar tarafından öğretmen görüşlerine göre oluşturulmuştur.

Zorbalığın yapıldığı yerler hakkında öğretmen görüşleri şunlardır.

“Akran zorbalığı en çok sınıflarada teneffüs saatlerinde olmaktadır.” (Ö6)

“Okulumuzun yapısı gereği koridorlarda kör nokta diyebileceğimiz yerlerde ve merdivenlerde nöbetçi öğretmen bulunmadığından akran zorbalığı şikayetlerini koridor ve merdivenlerden almaktayız.” (Ö5)

“Denetimin zayıf ve kontrolün az olduğu tuvaletlerde en çok akran zorbalığı şikayeti olmaktadır.” (Ö4)

3.4. Akran zorbalığının sebepleri hakkında öğretmen görüşleri

Akran zorbalığının sebepleri öğretmenlere göre bireysel, ailevi, çevre ve okula ait sebepler olmak üzere dört başlıkta toplanmıştır. Öğretmenler okuldaki akran zorbalığını bireysel sebepte; öğrencinin psikolojik rahatsızlığı (f=1), ailevi sebepler temasında, anne babala tutumları (f=5), öğrenci ailelerinin ilgisiz ve ihmalkâr olması (f=4), çevresel sebepte, okulun fiziksel şartları (f=1), Televizyon, internet ve sosyal medyanın olumsuz ve kontrolsüz kullanımı (f=4), öğrencinin yaşadığı çevreden gördüğü olumsuz davranışlar (f=4), okulla ilgili temada öğretmen ve idarecinin otoritesinin zayıflaması (f=2) şeklinde düşüncelerini açıklamışlardır (Tablo 5).

Tablo 5. Akran Zorbalığının Sebepleri Konusunda Öğretmen Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kodlar	(f)	Katılımcılar
Akran Zorbalığının Sebepleri	Bireysel Sebepler	Öğrencinin psikolojik Problemleri	1	Ö ₉
	Ailevi Sebepler	Anne babaların tutumları	5	Ö ₁ , Ö ₃ , Ö ₆ , Ö ₁₀ , Ö ₄ ,
		Ailenin ilgisizliği ve ihmalkârlığı	4	Ö ₂ , Ö ₈ , Ö ₄ , Ö ₃ ,
	Çevresel Sebepler	TV/İnternet-Sosyal Medya	4	Ö ₂ , Ö ₄ , Ö ₇ , Ö ₅ , Ö ₁₀ ,
		Okulun fiziksel Şartları	1	Ö ₈
		Öğretmen İdareci otoritesi zayıflığı	2	Ö ₆ , Ö ₁₀

Kaynak: Tablo yazar tarafından öğretmen görüşlerine göre oluşturulmuştur.

Bireysel Sebepler; temasında öğretmen görüşleri şunlardır.

“Kızgın ve öfke kontrolü yapamayan agresif öğrenciler sık sık akran zorbalığı yapmaktadır.” (Ö9)

Ailevi Sebepler; temasında bazı öğretmen görüşleri şunlardır.

“Bazı anne ve babalar çocuklarını birer yarış atı gibi görüyor. Sen sınıfın en iyisi, en güçlüsü, olacaksın şeklinde söylem ve eylemle yönlendirmeleri sonucunda öğrenci okula geldiğinde gücünü ispatlayıp, arkadaşlarının da yenilmesi gereken rakipler olarak görüyor.” (Ö3)

“Çocuklar ailede tek çocuk ise bencil ve bu bencilliklerini farkına varamayarak desteklemektedirler. Bu yanlış eğitimden dolayı çocuk sadece kendilerini düşünüyor, arkadaşını düşünmüyor ve arkadaşının ne kadar acı çekeceği aklına bile gelmiyor.” (Ö6)

“Çocuk sayısının çok fazla olduğu ailelerde çocuğa ilgi de azalıyor. Velileri görüşmek için okula davet ettiğimizde genellikle küçük çocuğu olduğunu gelemeyeceğini belirtmektedir. Babalar eve geç geliyor. Okulun bir zorbalık durumu yaşandığında aileyle görüşmeden problemi çözmek imkansız hale geliyor. Problem çözülmediğinde okulda öğrenciler birbirinden etkilenecek zorbalık yaygın hale geliyor.” (Ö10).

Çevresel Sebepler; temasında bazı öğretmen görüşleri şunlardır.

“Şiddet içeren bilgisayar ve internet oyunlarını kontrolsüz oynamaları küfürlü konuşmaları ve onları akran zorbalığını normal hale getirdiğini görmekteyiz.” (Ö2)

“Televizyonlar, diziler, çocuk filmleri, internet, şiddeti ve kötü karakter eğitimi adeta teşvik ediyor. Bu sebeple şiddet zorbalık çocuğa göre normalleştiriliyor.” (Ö7)

“Çocuklar yaşadıkları ortamda güçlü ve zenginin sözünün dinlendiği görüyor. Okula gelince güç unsuru olarak zorbalık yapıyor.” (Ö2)

Okuldan Kaynaklanan Sebepler; temasında öğretmen görüşleri şunlardır.

“... Öğrenciler içlerindeki enerjiyi atacak alan bulamıyorlar zorbalık yaparak, şiddet uygulayarak birbirlerinin üzerinden enerjilerini atmaya çalışıyorlar. Bu çocukları zorbalığa biz kendimiz itiyoruz.” (Ö8)

“Okulda bazı sınıflarda öğretmenin sınıf yönetimi hakkında yeterince beceriye sahip olmaması sınıfta zorbalık davranışına yer buluyor.” (Ö10)

3.5. Okullardaki Akran Zorbalığını Önleme Konusunda Bulgular

Okullarda akran zorbalığını önlenmesi hakkında öğretmenler; eğitim, denetim ve yönlendirme olmak üzere üç alt temada toplamıştır. Öğretmenler akran zorbalığını önlenmede eğitim temasında; veli, öğrenci, öğretmen eğitimleri yapılması (f=8), okulda değerler eğitimi yapılması (f=1), okul toplantıları yapılması (f=5), denetim temasında; okulun fiziksel yapısında düzenleme yapılması (f=2), zorbalık yapılan yerlerin denetiminin arttırılması (f=2), yönlendirme alt temasında; sportif, kültürel ve sanat etkinliklerine yönlendirme (f=7), şeklinde görüşlerini açıklamışlardır (Tablo 6).

Tablo 6. Öğretmenlerin Akran Zorbalığını Önlemek için Okul İdaresinden Talepleri

Tema	Alt Tema	Kodlar	(f)	Katılımcılar
Akran Zorbalığı Önleme Çalışmaları	Eğitim	Veli, öğrenci, öğretmen eğitimi	8	Ö ₁ , Ö ₂ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₇ , Ö ₈ , Ö ₁₀ ,
		Değerler eğitimi	1	Ö ₃ ,
		Okul toplantıları	5	Ö ₂ , Ö ₄ , Ö ₅ , Ö ₆ , Ö ₁₀
	Denetim	Fiziksel düzenleme	2	Ö ₃ , Ö ₆ ,
		Akran zorbalığı görülen alanların denetimi	2	Ö ₁ , Ö ₅
	Yönlendirme	Spor ve Kültürel Etk.	4	Ö ₁ , Ö ₃ , Ö ₆ , Ö ₉ ,

Kaynak: Tablo yazar tarafından öğretmen görüşlerine göre oluşturulmuştur.

a)Eğitim; Eğitim teması hakkında bazı öğretmen görüşleri şunlardır.

“...Okulumuzda velilere yönelik akran zorbalığı farkındalığını artırmak için Anne baba eğitimleri, değerler eğitimi eğitimleri yapıldı. Sonuçta işin doğrusu velilerin tamamına yapılacak eğitimler faydalı olacaktır, diye düşünüyorum.” (Ö7)

“Özellikle zorba öğrencilere rehber öğretmenle rehberlik yaptık. Öğretmen sınıfındaki öğrenciyle birebir ilgilendi. Ona özel vakit ayırdı. Bu çalışma tamamen değil, çoğunlukla başarılı olundu, diyebilirim” (Ö6)

“Sınıflarda öğrencilere iletişim becerileri ve öfke kontrolü hakkında okul rehber öğretmenleri tarafından eğitimler heryıl yapılıyor.” (Ö2)

“...Okulda akran zorbalığının nasıl engelleneceği zorba öğrenciler ve mağdur öğrenciler kurulda konuşulup, fikir alışverişinde bulunur, Gerekli görülürse kararlar alınır.” (Ö8)

b)Denetim; Denetim temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şunlardır.

“Öğrencileri bu akran zorbalığı davranışlarından önlemek için yapılan çalışmalardan biri de kamera sistemi kurulmasıdır.” (Ö6)

"Okul ortamında öğrenciler gözlemlendiklerini bildikleri yerlerde zorbaca davranış göstermiyorlar. Bundan dolayı okul içine ve dışına görüntü sistemi oluşturulmuş. Ayrıca sınıf kapılarına dışarıdan da görülecek cam takılması teneffüslerde ve kapılar kapalı olduğunda öğretmenin onları gördüğünü bilmeleri zorbalığı engelliyor." (Ö3).

"Okuldaki akran zorbalığı davranışı en çok direk gözlemlenemeyen tuvaletler ve kimsenin olmadığı zaman sınıflardır. Okulda nöbetçi öğretmen ve idareciler teneffüslerde nöbet yerlerini gezerler" (Ö1)

c)Yönlendirme; Yönlendirme temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şunlardır.

"Akran zorbalığını tamamen önlemeyiz fakat bereber nasıl yaşayacağımız, iletişim ve empati kurmanın zorunlu olduğunun farkındalığını oluşturmak için bahar şenlikleri gibi etkinlikler yapıyoruz. Çocukları ödüllendiriyoruz. Bu yarışmaya katılan öğrencilerin ödül almasıyla davranışlarında düzelme olduğunu gözlemledik." (Ö9)

"...Tekwando gibi sporlara yönlendirdik. Bu öğrencilerin spordaki başarısı artınca akran zorbalığının azaldığını gördük." (Ö6)

"Okul yönetimi ilçede düzenlenen tiyatro, film izleme gibi etkinliklere katılırken önceliği mağdur olan öğrencilere vermemizi istiyor. Bu öğrenciler etkinliklere katılarak özgüven kazanıyorlar. Kendilerini yavaş yavaş daha iyi ifade edebiliyorlar." (Ö1)

3.6. Akran Zorbalığına Müdahale konusunda Bulgular

Okullarda akran zorbalığına müdahale etme çalışmalarında öğretmenler; akran zorbalığı yapan ve akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerle konuşma (f=6), akran zorbalığına karışan öğrencilerin velilerine bilgilendirme (f=5), akran zorbalığına karışan öğrenciler önce okul yönetimine sonra okul rehberlik servisine yönlendirme (f=9), fikirlerini açıklamışlardır (Tablo 7).

Tablo 7. Akran Zorbalığına müdahale etme hakkında Öğretmen Görüşleri

Tema	Alt Tema	(f)	Katılımcılar
Zorbalığa Müdahale Çalışmaları	Zorbalık Yapan Öğrencilerle konuşma	6	Ö ₂ ,Ö ₃ ,Ö ₄ ,Ö ₉ ,Ö ₆ ,Ö ₇ ,
	Veliye bildirme	5	Ö ₁ ,Ö ₂ ,Ö ₃ ,Ö ₉ ,Ö ₈ ,
	Okul Yönetimi ve Rehberlik Servisine yönlendirme	9	Ö ₃ ,Ö ₂ ,Ö ₆ ,Ö ₇ ,Ö ₈ ,Ö ₅ ,Ö ₄ , Ö ₁ ,Ö ₁₀ ,

Kaynak: Tablo yazar tarafından öğretmen görüşlerine göre oluşturulmuştur.

Öğretmenlerin okulda yaşanan akran zorbalığına müdahale etmeyle ilgili görüşleri şunlardır:

"Böyle bir olay olduğunda sınıf öğretmenleri okul idaresine bilgi veriyor. Öğretmen ve idare hem zorba hem de mağdur öğrencilerle birebir görüşme yapıyor. Öğrencileri dinliyoruz sonra da onlara davranışlarının yanlış olduğunu ve sonuçlarının neler olabileceğini tatlı dille güzel bir şekilde anlatıyoruz." (Ö4)

"Öğretmen arkadaşlar akademik başarısı gerileyen, durgunlaşan öğrencileri okul idaresiyle paylaşıyoruz. Onlar öğrenciyle görüştükten sonra aileden bilgi alıyorlar ve durumu onlara anlatıyorlar. Böyle durumlarda öğrencinin dışarda akran zorbalığına uğradığı da ortaya çıkıyor." (Ö2)

"...velileri okula çağırıyoruz. Zorbaların velileri işinden yoğunluğundan okula gelmiyor." (Ö3)

"...bir olay yaşandığında bizler direkt okul rehber öğretmenine öğrencileri yönlendiriyoruz ve onlardan tavsiyeler alıyoruz." (Ö5)

"Öğrenci görüşmesi, veli görüşmesi yapıldıktan sonra eğer öğrenci hala akran zorbalığı yapmaya devam ediyorsa öğrenci hakkında gerekli tutanaklar tutuluyor." (Ö1)

3.7. Öğretmenlerin Akran Zorbalığının Önlenmesi Konusunda İdareden Beklentileri

Öğretmenler çalıştıkları okul yönetiminden zorbalığı önlemek için eğitim öğretim faaliyetleri ve denetim talep etmişler. Eğitim öğretim etkinliklerinde idarecilerin öğrencileri tanımaları gerektiği (f=4), zorbalıkla

ilgili öğrenci ve veli eğitimleri düzenlemeleri (f=4), okulda kültürel aktiviteler yapmaları (f=4), ve denetim olarak nöbet görevlerinde dikkatli olmaları (f=2) konusunda görüşlerini açıklamışlar (Tablo 8).

Tablo 8. Akran Zorbalığını önlemek için Okul İdaresinden Talepleriyle İlgili Öğretmen Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kodlar	(f)	Katılımcılar
Zorbalığın Çözümünde Beklentiler	Eğitim-Öğretim	Öğrencileri tanıma	4	Ö7,Ö10,Ö2,Ö3,
		Öğrenci ve veli eğitimleri	4	Ö5,Ö1,Ö9, Ö3,
		Kültürel Aktiviteler düzenleme	4	Ö6,Ö7,Ö9,Ö2,
	Denetim	Nöbetler	2	Ö4,Ö8

Kaynak: Tablo yazar tarafından öğretmen görüşlerine göre oluşturulmuştur.

İlkokullarda görülen akran zorbalığının önlenmesi konusunda okulidaresinden beklentileri hakkında **Eğitim-Öğretim;** temasında öğretmenlerin isteklerinden bazıları şunlardır.

“Öğrencilerimizi bilgilendirme amaçlı akran zorbalığıyla ilgili görsel ve yazılı pano çalışmaları yapılmalı ve sınıflarında eğitimler yapılmalıdır.” (Ö5)

“Okulda öğrencisi olan veliler ana-babalık eğitimi almalıdır.” (Ö9)

“Akran zorbalığı yapan öğrencilere kendilerini ifade edebilecekleri akıl zeka oyunları, spor etkinliklerine yönlendirilmelidir. İdarede aktiviteler ve spor etkinlikleri organize etmelidir. ” (Ö6)

“Öğretmenler, öğrenci ve velinin öğretmen birbiri daha iyi tanıyacağı ortamlar oluşturmalı, bununla ilgili geziler, piknikler ve spor etkinlikleri yapılmalıdır.” (Ö2)

Denetim; Denetim alt başlığıyla ilgili öğretmen görüşleri şunlardır.

“Öğrencilerin okulda zorbalık gördüğü yerler tespit edilip buraların denetimi görsel veya uygulama ile artırılmalıdır.” (Ö4)

3.8. Akran Zorbalığının Önlenmesi konusunda Öğretmenlerin Önerileri

Akran zorbalığının önlenmesi konusunda önerileri eğitim-öğretim etkinlikleri ve çevre düzenlemeleri olmak üzere iki alt temada toplanmıştır. Eğitim öğretim çalışmaları temasında idareci, öğretmen ve veli eğitimi yapılması (f=3), okullardaki rehber öğretmen sayısının artırılması (f=2), akran zorbalığı önleme programının hazırlanması ve uygulanması (f=3), görüşleri ön plana çıkmaktadır. Çevre temasında etkinliklerin yapılacağı fiziki imkânların oluşturulması (f=4), Sanat, kültür ve spor etkinliklerinin arttırılması (f=4), TV ve internetin bilinçli kullanılması gerektiği (f=1), konusunda görüşleri öne çıkmıştır (Tablo 9).

Tablo 9. Akran zorbalığını önlenme konusunda öğretmen görüşleri

Tema	Kodlar	(f)	Katılımcılar
Eğitim-Öğretim	İdareci, Öğretmen, Veli ve Öğrenci eğitimi	3	Ö2,Ö6,Ö8,
	Rehber öğretmen sayısı	2	Ö3,Ö5
	Akran zorbalığını önlemeye yönelik program hazırlama	3	Ö1,Ö7,Ö9,
Çevre	Fiziki imkânların oluşturulması	4	Ö8,Ö9,Ö3,Ö10,
	TV-internet kullanımı	1	Ö2
	Sanat. Kültür ve Spor Etkinlikleri	4	Ö1,Ö4,Ö5,Ö9

Kaynak: Tablo yazar tarafından öğretmen görüşlerine göre oluşturulmuştur.

Öğretmenler okullarda akran zorbalığını önlenmek için şu fikirleri önermişlerdir;

Eğitim-Öğretim; Eğitim-öğretim temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şunlardır.

“Rehber öğretmenin yokluğunu akran zorbalığı öfke kontrolü gibi konularda görüyoruz. Her okulun rehber öğretmeni mutlaka olmalıdır.” (Ö5)

“Akran zorbalığıyla ilgili tüm okullarda uygulanabilecek büyük ölçekte çalışmalar yapılmalıdır. Türkiye genelinde ve iller bazında elde edilen veriler paylaşılarak gerekli görülürse önlemler alınabilir.” (Ö1)

Çevre; Çevre temasıyla ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır.

“Okulların fiziki yapıları düzenlemeli. Kapalı ve açık spor salonu, yüzme havuzu, atölyeleri artırılmalı okul dört duvardan kurtulmalıdır.” (Ö8)

“Güvenli internetin üzerinde durulmalı. BTK ve RTÜK’le ortak bir çalışma yapıp şiddet içeren oyunlara müdahale edilmeli aynı zamanda diziler yayından kaldırılabilir.” (Ö2)

“...Her öğrenciye bu etkinlikler zorunlu tutulmalı ve karşılığında ders notu verilmeli. Örneğin her dönem en az bir sinema veya bir spor dalında aktivite yaptırılmalıdır.” (Ö5)

4. Sonuç ve Tartışma

Yapılan araştırmanın sonucuna göre öğretmenlerin birçoğu akran zorbalığını tanımlarken öğrencilerin kasıtlı olarak birbirlerine uyguladıkları fiziksel, sözel ve psikolojik şiddet olarak tanımlamaktadır. Akran zorbalığının akranlar arasında güç dengesizliğinden kaynaklandığını ortaya koymuşlar. Öğretmenlerden bazıları zorbalığı sürekli tekrar eden davranışlar olarak da açıklamışlar. Akyol vd. (2018) çalışmasında öğretmenler akran zorbalığını öğrencilerin akranına baskı kurması veya şiddet uygulaması olarak tanımlamışlar. Kartal ve Bilgin’in (2008) öğrenciler, veliler ve öğretmenlere yönelik yaptığı çalışmada öğrencilerle ve velilerle kıyaslandığında öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin düşüncelerinde farklılıkları, farkındalık düzeylerinin düşük olması ile açıklamıştır. Newman (2010) araştırmasında öğretmenlerin zorbalık davranışını fark etmedikleri için müdahale etmediklerini ifade etmiştir. Akran zorbalığının alanyazında tam bir tanımının yapılamadığı görülmektedir. Öğretmenler akran zorbalığı konusunda farkındalık eğitimi almadıklarından; akran zorbalığını öğrencilerin ilerleyen yaşıyla birlikte büyümelerinin gerekliliği ve hayatın bir parçası olarak görmektedirler. Bu durum tanımı yapılamayan konunun yanlış anlaşılmasına yol açmaktadır. Öğretmenler ve okulun paydaşlarına akran zorbalığının anlaşılması ve tanımlanması için seminer düzenlenerek farkındalık ve duyarlılık seviyeleri artırılabilir.

Yapılan çalışmada öğretmenlere göre akran zorbalığıyla karşılaşan öğrenciler bir büyüğüne veya öğretmene bu durumu anlattığı görülmüştür. Öğrencilerin kısa süreli okula karşı soğuduğu, devamsızlığının arttığı; uzun süreli ise içine kapanma, sessizlik ve çekilme davranışlarının yanında akademik başarısında belirgin düşme olduğu görülmüştür. Çalışmalara baktığımızda akran zorbalığı yaşayan mağdur öğrencilerin okulda zorbalık yapılan yerlere gitmedikleri, bazıları okuldan kaçmaya kadar farklı davranış gösterdikleri görülmüştür. Öğretmenler daha çok içine kapanıklık (depresyon), sessiz kalma ve geri durma davranışları üzerinde durmuştur. Yurtdışında yapılan araştırmalarda zorbalık ve mağdurların diğer öğrencilere göre daha çok depresyona girme riski taşıdıkları tespit edilmiştir (Kaltiala Heino & Fröjd, 2011, s.37). Bu durum öğrencilerin akademik başarısını da düşürmektedir.

Öğrenciler okulda güvende olduklarını hissetmezse kendilerinin zorbalığa uğrayacak aday ve hedef olduklarını düşünür. Kendilerini güvende hissetmedikleri okulunu sevmezler ve devamsızlık yaparlar. Bundan dolayı okullarda hem zorba hem mağdur öğrenci kendini güvende hissetmediğinden sağlıklı öğrenmeyi de gerçekleştiremez. Korunma ihtiyacı hisseden öğrencilerin performansları düşer, bunun sonucu da öğrenmeyi olumsuz yönde etkileri görülmektedir. Öğretmenlerin üzerinde durduğu farklı bir akran zorbalığı ise öğrencinin başka bir öğrenciye zorbalık yaparak tepki vermesidir. Literatür incelendiğinde mağdur öğrenci hem zorbalık görerek mağdur oluyor, hem de zorbalığı başkasına

uyguluyor. Zorba/kurban grubundaki öğrenciler; zorbalardan farklı tahrik edilerek çabuk sinirlenerek fiziki ve sözlü davranışlarda bulunuyor.

Zorbalanın öfke ve nefretleri kurban pozisyonundaki tecrübeleri sonucu oluştuğu iddia edilmektedir (Pellegrini, 2002, s.154). Öğretmenlerin akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin tepkilerine ilişkin görüşleri kıyaslandığında birbirine benzer olduğu görülmektedir. Zorbalık davranışlarının çoğu okulda genellikle denetimin en az olduğu veya hiç olmadığı yerlerde yapılır (Muscari, 2002, s.27). Okullarda akran zorbalığının en çok görüldüğü yerler konusunda öğretmenlerin tamamı akran zorbalığının denetimin az olduğu ve bir yetişkinin göremeyeceği yerler olarak belirtmişlerdir. Akran zorbalığı okullarda sırasıyla sınıflarda teneffüs saatinde, koridor, kantin, öğrenci tuvaletleri ve son olarak da okul bahçesinde gerçekleştiğini açıklamışlardır. Borg (1999) ilkökul öğrencileriyle yaptığı çalışmada zorba öğrencilerin, zorbalığın gerçekleştiği iki yerin okulda bahçe ve sınıf diye açıklamışlardır. Akran zorbalığının büyük çoğunluğunun sınıflarda gerçekleşiyor olması bizim araştırmamızın bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir. Yapılan araştırmalar açısından değerlendirdiğimizde okul bahçesinde zorbalık olayı çok fazla gerçekleşmediği görülmektedir. Öğretmenlerden öğrenciler bahçede oyun oynuyor, nöbetçi öğretmen okul bahçesinde nöbet tutarken gözlem yapıyor şeklindeki algısı nedeniyle yaşanan akran zorbalığını fark edemedikleri görülmektedir. Okullarda kantinlerin alan itibarıyla dar alanlara kurulması ve teneffüs saatlerinin kısa olması öğrencilerin büyük sınıfların küçük sınıflara baskı uygulayarak sıralarını almasına neden olmaktadır. Ayrıca öğrenci tuvaletlerinde yaşanan akran zorbalığının etkisi diğer kalabalık yerlerde yaşanan akran zorbalığına göre travmatik düzeyde olduğu öğretmenler tarafından tesbit edilmiştir. Özellikle bu alanların denetiminin okul yönetimi tarafından daha dikkatli yapılması gerekmektedir. Sonuç olarak okullarda akran zorbalığının çok yaşandığı yerler belirlenip, teneffüslerde daha etkin denetim yapılabilir.

Akran zorbalığını etkileyen sebepler; bireysel, ailevi, çevresel ve okula ait sebepler olarak ifade edilmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerin doğuştan veya sonradan oluşan psikolojik problemleri onu, akranlarına zorbalık yapmaya götürürken çevresindekilere de zorbalık uyguladığını belirtmişlerdir. Çocuğun mizacında bulunan sinirli agresif yapıda olan, plansız bir yaşam, düzensiz uyku uyuma, düzensiz yemek yeme, olumsuz bir duygu hali, yeni gelişen bir duruma geç uyum sağlamak, diğer akranlara karşı zorbaca davranışlarda bulunmasının sebebidir. Çocukların bu hali “Zor Çocuk Sendromu” olarak tanımlanır. Sonuçlar zorbalığın aile içi tutum ve davranışlardan kaynaklandığı görülmektedir. Akran zorbalığı uygulayan öğrenciler genellikle çocuklarına değer vermeyen ve onların duygularını önemsemeyen, ailede baskı ve fiziksel ceza gören gören ailelerin çocukları olduğu görülmektedir.

Ailenin çocuğa karşı ihmalkar davranması, olumsuz tutum ve davranışlar geliştirmesi çocukların akranlarına karşı düşmanlık geliştirmesinin neden olmaktadır. Mağdur öğrencilerin ise aileleri tarafından korunup kollandığı ve aile içi ilişkilerinin iyi olduğunu görmekteyiz. Bu konuyla ilgili Özen’in (2006) çocuk büyütme şeklinin akran zorbalığına etkisiyle ilgili araştırmaya göre baba sevgisinin azlığı ve denetim fazlalığı; erkeklerde ise,annenin koruyucu davranması, aşırı denetim altında tutmaları çocukların akran zorbalığına katılan öğrenciler olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmalara göre akran zorbalığı yapma ve zorbalıktan mağdur olmanın en önemli sebebi ailedir (Rigby, 2007, s.169). Ayrıca saldırgan davranışı önlemek için çocuğun sosyalleştiği yaşlarda onu saldırgan rol ve modellerden uzak tutmak gerekir. Çocuk büyüdüğü aileden, çevreden, seyrettiği TV programlarından veya oynadığı bilgisayar oyunlarından, sorunların saldırganlık yaparak çözüldüğünü görüyorsa, saldırganlığın problem çözen bir davranış olduğunu öğreniyor. Bu durumda çocuğu saldırgan davranış modelleri olabilecek ortam ve oyunlardan uzak tutmak gerekir.

Öğretmenler öğrencilerin akran zorbalığının sebepleri olarak, okulda enerjilerini harcayacak yeterli oyun alanı bulunmaması, spor aktivitesi yapacakları yerin az olması sebebiyle enerjilerini harcayamadığından birbirleriyle çatıştıklarını iddia etmektedir. Öğretmenler öğrencilerin kendilerini diğer arkadaşlarından üstün görmeleri veya kendilerinin arkadaşları öğretmenleri tarafından fark edilmeleri zorbalığa başvurma yolu olduğunu belirtmişlerdir. Bu davranış özellikle erkek öğrencilerde daha yaygın olduğunu İngiltere’de yapılmış bir araştırma desteklemektedir. Bu araştırmaya göre okullarda öğrenciler saldırgan davranış sergileyerek arkadaşlarına karşı duyarsız bir davranış içinde olduklarını, sert davranışlar sergileyerek, güç göstermenin bir şekli olarak akran zorbalığı gösterdikleri görülmüştür (Rigby, 2007, s.68). Bilgiç ve Yurtal (2009) yaptıkları araştırma sonuçlarına göre olumlu sınıf iklimi algısına sahip olan öğrencilerin; paylaşımcı, rahatlatıcı ve destekleyici davranış göstermektedirler. Bu öğrenciler

diğer öğrencilere göre zorbalık davranışı eğilimleri de düşüktür. Rehberlik seviyesi bu öğrencilere öfke kontrolü ve akran zorbalığı farkındalık eğitimi verebilir.

Öğretmenler okulda yapılan veli toplantılarında akran zorbalığı ve şiddet konusunu hatırlatarak sorumluluklarını yerine getirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu eğitimlerin seminer şeklinde olduğunda kalıcı olacağını belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler okullarında değerler eğitimi projesi uygulandığını, her ayın bir değeri olduğunu, değerler üzerinden öğrencilerde olumlu bir okul iklimi oluşturarak akran zorbalığının önüne geçildiğini açıklamışlardır. Değerler eğitimi projesiyle okulda kültürel değerleri benimsemiş, problemlerini çözen, akran zorbalığına başvurmayan olumlu okul ikliminin etkisiyle zorbalık davranışının azaldığı yapılan çalışmalarda görülmüştür (Çalık, Özbay, Özer, Kurt & Kandemir, 2009, s.557). Okulda yapılan olumlu okul iklimi oluşturma çalışmalarının akran zorbalığını önüne geçtiği görülmektedir.

Öğretmenler denetimin akran zorbalığını engellemede önemli olduğuna inanmaktadır. Kanık (2010) çalışmasında okullarda denetimin yetersiz olmasının akran zorbalığını artırdığını belirtmiştir. Akran zorbalığının gerçekleştiği yerlerle ilgili olarak öğretmenler denetlemenin az olduğu yerlerde akran zorbalığıyla sık karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Akran zorbalığında ana etken, okullarda akran ortamındaki bir veya daha çok saldırgan öğrencinin bulunması ve onları gözlemleyen erişkinin bulunmamasıdır (Olweus & Breivik, 2014, s.2599). Okulda güvenlik kameraları önleyici tedbirler olarak psikolojik yönden güvenlik hissiyatını da artırır. Sınıf kapıları dışarıdan gözlenebilir cam eklenerek ve kamera sistemi, okulun kör alanlarının kapatılması öğrenciler arasında güvenlik algısının güçlendirecektir (Küçükay, 2019, s.391). Öğretmenler okuldaki olumsuz davranışları düşürmek için sosyal-kültürel etkinlikler, sportif faaliyetler ve sanat etkinlikleri düzenlediklerini bildirmişlerdir. Öğrencilerin sosyal etkinliklere katılımının onların akademik başarısını artırdığını, olumlu sosyale ilişkiler sergilediğini ve aile uyumuna katkıda bulunduğu öğretiler tarafından ifade edilmiştir. Bundan dolayı sosyal etkinliklere katılım öğrencilerin başarılarının artmasına ve okuldaki olumsuz davranışların minimum seviyeye inmesini sağlar. Böylece olumsuz davranışları azalırken, mağdur öğrencilerin bir gruba dâhil olmanın getirdiği özgüven ve özsaygıyla zorbalık engellenebilir.

Akran zorbalığı davranışlarını önlemek kadar müdahale etmek de önemlidir. Okulda akran zorbalığıyla karşılaşan öğretmenler, ne yapıldığına ilişkinşunları belirtmişlerdir. Akran zorbalığı yapan ve akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerle konuşmak, velileri bilgilendirmek ve öğrencileri okul rehberlik servisine yönlendirmek şeklinde çözüm yollarını sıralamışlardır. Akyol Atış, Yıldız ve Akman (2018) öğretmenlerle yaptıkları çalışmada akran zorbalığına müdahale sürecinde zorba ve mağdur öğrencilerle konuşma, rehberlik servisine yönlendirme ve veli ile işbirliği gibi alt başlıkları belirlemişlerdir. Çevlik Akar (2013) akran zorbalığına müdahale edilmesi konusunda yaptığı çalışmada, akran zorbalığıyla karşılaştıklarında öğretmenler önce öğrenciyle konuştuklarını ve daha sonra öğrenciyi rehberlik servisine yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca okul rehberlik servislerince etkili iletişim, öfke kontrolü ve öfkeyi doğru yönetme eğitimleri hem mağdur hem zorba öğrencilere verilerek akran zorbalığı önlenabilir. Okulda idarecilerin ve öğretmenlerin akran zorbalığını önleme konusunda işbirliği başvurduğu rehber öğretmeni yani rehberlik servisidir. Bu bağlamda rehber öğretmeni olmayan her okula rehber öğretmen haftanın belirli günleri görevlendirilebilir.

Akran zorbalığını önleme ve zorbalığa müdahale etmeye konusunda okullarda gerçekten çözüm odaklı bir program bulunmamaktadır. Öğretmenler ve idareciler böyle bir zorbalık olayı olduğunda kendilerince müdahale ederek çözüm üretmektedirler. Olweus (1993) akran zorbalığına yönelik müdahale programında, bireysel düzeyde zorba ve mağdur öğrencilerle zorbalık hakkında ciddi görüşmeler yapıldığını bildirmiştir. Yapılan araştırmalara göre övme ve methetme davranışlarının iyi yönde davranış değişimine büyük katkı sağladığı ve öğrenciyi olumlu davranış göstermeye cesaretlendirdiği görülmüştür (Küçükay, 2019, s.290). Okul kuralları tüm paydaşlarla belirlenir ve bu kurallar titizlikle uygulanabilir.

Öğretmenler okuldaki tüm paydaşların katılacağı akran zorbalığını önleme programı okuldaki istenmeyen davranışları azaltacağını düşünmektedir. Kartal ve Bilgin (2007) ilköğretim okullarında akran zorbalığını önlemeye yönelik geliştirdiği program neticesinde zorbalığın türü ve sıklığına, zorbalığa karşı yaptıklarına ve okul iklimine yönelik öğrenci görüşlerinde öntest ve sontest arasında anlamlı ve olumlu değişiklikler ortaya çıkmıştır. Önder Cenkseven, Yurtal ve Özsezer Bulut (2016) akran zorbalığını önlemede olumlu davranışları destekleme, zorbalığı önleme ve müdahale etme stratejilerinin yanı sıra, okul politikaları ve resmi raporlama yöntemlerinin de etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Görüşme yapılan öğretmenlerden teneffüslerde nöbet için belirlenen alanların geniş olmasının öğrenci davranışlarını kontrol etmede öğretmenin işini güçleştirdiğini busebeple akran zorbalığı yapan öğrencileri bazen fark edemedikleri için müdahalede etmede zorlandıklarını belirtmişlerdir. Günay ve Can (2014) çalışmasında öğretmenlerin nöbet tutarken öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu bölgede genellikle sabit bekleyerek gözlem yaptıklarını tespit etmişlerdir. Okullarımızın mevcut sayıları ve fiziksel alanları düşünüldüğünde öğretmenlerin nöbet alanlarının daraltılması ve nöbete yardım edecek güvenlik görevlilerinin okulda bulunması öğrencilerin gözlemini ve takibini kolaylaştıracağından herhangi bir zorba davranışta öğrencilere anında müdahale edilmesini sağlayabilir. Şehirde okullar yapılırken öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif etkinlik yapabilecekleri salonlar, doğayla içiçe oyun alanları olacak şekilde planlanarak yapılmalıdır. Şehir ve okul insana insanca yaşayabileceği şekilde tasarlanabilir.

Çevre perspektifinde öğretmenler okullarda zorbalığı ve diğer olumsuz davranışları minimum seviyeye indirmek için okulların birer yaşam merkezine dönüştürülmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Türkiye’de okul bahçelerinin daha çok beton veya asfalt yüzeylere sahip iken, doğal peyzaj öğeleri, oturma-dinlenme alanları, aktivite ve oyun alanlarının yetersiz olduğu, çocuğun ihtiyaç ve istekleri dikkate alınmadan yapıldığı belirtilmiştir. Sonuçta bu eksiklikler ve yetersizlikler öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirememeye, gerilim ve saldırganlık gibi sonuçlar doğurmaktadır (Aydın Türk, 2018 s.1026). Yapılan araştırmamızda öğretmenlerin benzer eksiklikleri ifade etmeleri okulların ihtiyaçları ve araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir.

İlkokullarda mevcudu 300’ün altında olduğundan rehber öğretmen normu bulunmamaktadır. Norm kadrosu olmayan bu okullara rehber öğretmen de görevlendirilememektedir. Bu okullarda Rehber öğretmenin görevini idareciler ve öğretmenler uzmanı olmadıkları konularda rehberlik yapmaya çalışmaktadırlar. Rehber öğretmenlere okullarda akran zorbalığı gibi olumsuz davranışların önlenmesinde büyük görev düşmektedir. Veriler incelendiğinde öğrenci başına düşen rehberlik öğretmeni sayısının artmasının okulda zorbalık davranışlarında azalma olduğu görülmektedir. Bu okullara rehber öğretmen normu verilebilir.

Öğretmenlerin okullarda yaşanan akran zorbalığı davranışlarını TV ve bilinçsiz internet kullanımı, bilgisayar oyunlarının artırdığını düşünmektedirler. RTÜK, televizyon ve radyo yayıncılığında saldırganlığı ve şiddeti özendirici programları denetimden geçirerek çözüm üretebilir. Bu bağlamda MEB ile RTÜK tarafından yazılı ve görsel medyada şiddeti ve saldırgan davranışları özendirici yayınları denetleyebilir, gerekirse yayından kaldırılmalıdır. Öğretmenler velilere rehberlik servisi tarafından güvenli internet kullanımı semineri verilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Öğretmenler öğrencilerin okul dışında kalan vakitleri geçirecekleri sosyal, kültürel, sanat ve spor faaliyet alanlarının arttırılmasının öğrencilerin davranışlarını olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmişler. Velilere çocukların geleceği için güvenli internet kullanımı seminerleri düzenlenebilir. Okullarda okulu şartlarına uygun tüm paydaşlarıyla akran zorbalığını önleme ve müdahale etme programı uygulanabilir. Bu programın yanında tüm öğrenciler sosyalleştirecek kültürel ve sportif aktiviteler düzenlenebilir.

5. Öneriler

Bu bölümde araştırmacılar, uygulayıcılar ve politikacıların hangi çalışmalarla katkıda bulunabileceklerine dair öneriler aşağıdadır.

Her okulun risk haritası çıkarılmalı. Bu haritaya göre okulun paydaşlarıyla akran zorbalığını önleme ve müdahale etme programları hazırlanıp uygulanabilir.

Öğrencilerin olumlu davranışlarını artıracak etkinlikler artırılıp ödüllendirme yapılabilir.

Okullarda akran zorbalığının çok yaşandığı yerler daha etkin denetim yapılabilir.

Mağdur ve zorba öğrencilere okul rehberlik servislerince etkili iletişim, öfke kontrolü ve öfkeyi doğru biçimde ifade etme, akran ilişkileri, akran zorbalığı konularında eğitimler verilebilir.

Okulda çalışan tüm personele Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda akran zorbalığını önleme, güvenli ve bilinçli internet kullanımı, aile içi iletişim becerileri geliştirme, anne-baba eğitimi, aile içi problem çözme konularında yüzyüze veya uzaktan seminer düzenlenebilir.

Okullarda öğrenci, öğretmen okul idaresi ve veliye göre akran zorbalığı araştırmaları (anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise düzeyinde) farklı sınıf seviyelerinde yapılabilir. Araştırmalarda nitel araştırma yöntemleri ve nicel araştırma yöntemleriyle de zenginleştirilebilir.

RTÜK, televizyon ve radyo yayıncılığında saldırganlığı ve şiddeti özendirici programları denetimden geçirerek çözüm üretebilir. Bu konuda MEB ile işbirliği yapılabilir.

Rehber öğretmen normu bulunmayan öğrenci sayısı 300 altı olan ilkokullar için rehber öğretmen normu verilmelidir. Veya Rehber öğretmen kadrosu olmayan okullara haftanın belirli günlerinde rehber öğretmen görevlendirilebilir.

Okul binaları yapılırken öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif ihtiyaçlarını karşılayacak spor salonları, sanat atölyeleri, oyun alanları ve doğayla iç içe olabilecekleri yeşil alanlar planlanarak yapılabilir.

Sosyal medya kullanımı, oyunlar ve internet kullanımı MEB, ile BTK arasında şiddeti önleme ve siber zorbalıkla mücadeleyle ilgili ortak protokol çalışmaları yapılarak denetleme yoluyla filtreleme yapılabilir.

Aile bakanlığı da evlenecekler anne baba okulunda çocuk eğitimiyle ilgili seminer verebilir.

6. Sınırlılıklar

Bu çalışma; 2022-2023 öğretim yılında Zonguldak ili Kdz Ereğli ilçesine bağlı ilkokullarda görev yapan 10 öğretmenin görüşleri ile sınırlıdır.

KAYNAKLAR

- Akyol N. A., Yıldız, C., & Akman, B. (2018). Öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşleri ve zorbalıkla başetme stratejileri. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 439-459.
- Aydın Türk, Y. (2018). Öğrencilerin okul bahçesindeki davranış biçimleri: Bir ilkokul örneği. *Social Sciences Studies Journal*, 4(20), 3026-3036.
- Baltacı, A., (2017). "Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 3 (1), 1-15.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Bilgiç, E., & Yurtal, F. (2009). An investigation of bullying according to classroom climate. *Journal of Theory & Practice in Education (JTPE)*, 5(2), 180-194.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2021). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (30.Baskı), Ankara: Pegem Yayınları.
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T. & Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(60), 555-576.
- Çevlik Akar, P. (2013). *Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin tutumları ve müdahale stratejileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Günay, Ş. ve Can, G. (2018). Zorbalıkla baş etmeye yönelik bir akran destek programının etkililiği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(51), 266-294
- İrfaner, S. (2009). *Öğrenciler arasında gerçekleşen zorbalık eylemleri ve zorbalık konusunda öğrencilerin, öğretmenlerin, okul yöneticilerinin görüşleri ve tutumları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaltiala-Heino, R., & Fröjd, S. (2011). Correlation between bullying and clinical depression in adolescent patients. adolescent health. *Medicine and Therapeutics*, 2, 37-44.
- Kanık, B. (2010). *Öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23. Baskı). Nobel: Ankara.
- Kartal, H. & Bilgin, A. (2008). Öğrenci, veli ve öğretmen gözüyle ilköğretim okullarında yaşanan zorbalık. *İlköğretim Online*, 7(2), 485-495.
- Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Küçükay, A. (2019). Suç önleme stratejileri ve güvenlik politikalarına psikolojik bir bakış. *TADD*, 11(38), 343-392.

- Lincoln, S. Y., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- InElo, S., Kaariainen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K. ve Kyngas, H. (2014). Qualitative content analysis: a focus on trustworthiness, *SAGE Open*, 1-10.
- Merriam, S.B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayınevi
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Muscari, E. M. (2002). Sticks and stones: The NP"s role with bullies and victims. *J Pediatr Health Care*, 16, 22-28.
- Newman, M. L., Holden, G. W., & Delville, Y. (2005). Isolation and the stress of being bullied. *Journal of Adolescence*, 28(3), 343-357.
- OECD (2017). "Bullying", in *PISA 2015 Results (Volume III): Students' well-being*, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264273856-12-en>
- Olweus, D. (1993). *Bullying at School: What we know and what we can do?* Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Özdiğer Arslan, S., & Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184) 218-227.
- Özen, D. S. (2006). Ergenlerde akran zorbalığına maruz kalmanın yaş, çocuk yetiştirme stilleri ve benlik imgesi ile ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(58), 77-98.
- Pellegrini, A. D. (2002). Bullying, victimization, and sexual harassment during the transition to middle school. *Educational Psychologist*, 37(3), 151-163
- Pişkin, M. (2010). Ankara'daki ilköğretim öğrencileri arasında akran zorbalığının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 176-189.
- Rigby, K. (2007). *Bullying in schools: And what to do about it*. ACER Press: Australia.
- Rigby, K. (2017). Exploring the gaps between teachers' beliefs about bullying and research-based knowledge. *International Journal of School & Educational Psychology*, 6(3), 165-175.
- Uludağlı, N., ve Uçanok, Z. (2005). Akran zorbalığı gruplarında yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/kurban davranış türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 77-92.
- Uysal, H. & Dinçer, Ç. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5(4), 468-483.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:

Araştırmada tüm yazarlar eşit katkı sağlamıştır.